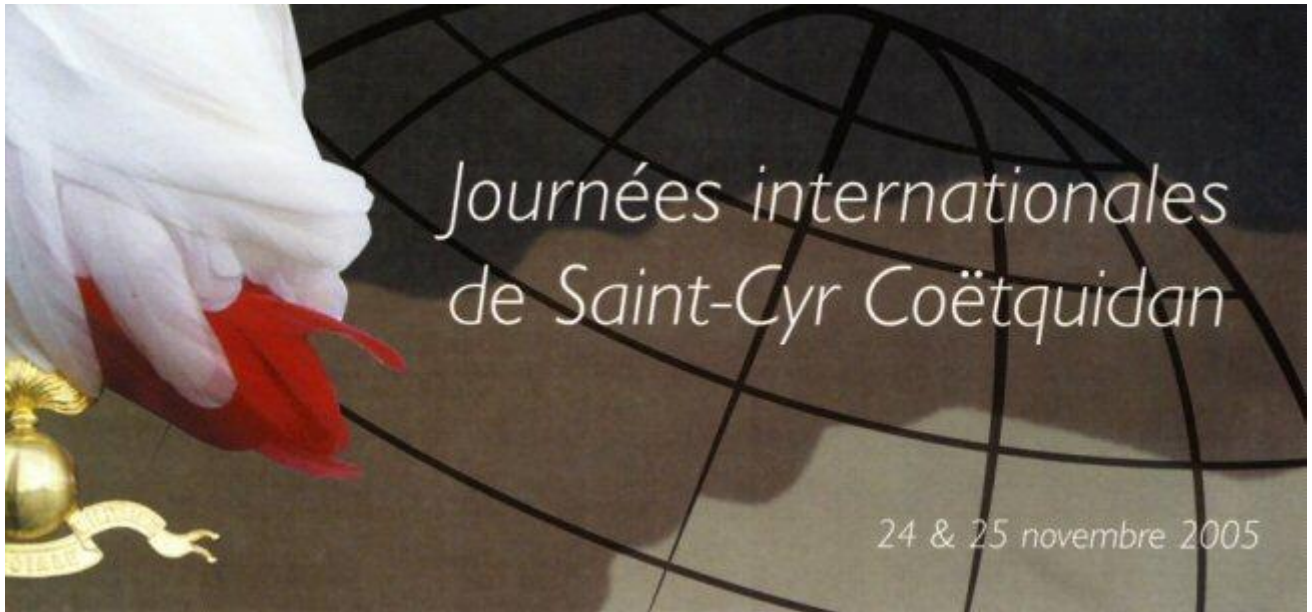

A katonai becsület az optimális döntésekben van

A Franciaországi Rennes Guer-ben található Écoles de Saint-Cyr Coëtquidanban 2005.

november 24-25-én nemzetközi napokat rendeztek, amelynek központi témája: „A béketeremtés és az aszimmetrikus konfliktusok etikája” volt, a házigazda Jean Coulloume-Labarthe altábornagy úr, az oktatási intézmények parancsnoka, valamint az Európai Biztonsági Tanulmányok Központja kitűnő szervezésében és vezetésével. Ez volt az első tudományos igényű nemzetközi konferencia a katonai etikáról. A konferencia védnöke Jacques Chirac Köztársasági Elnök volt. A beszámoló címét Michèle Alliot-Marie Francia védelmi miniszter asszony, igen expresszív beszédéből választottam, mivel legtömörebben fejezi ki az etikai probléma összetettségét és lényegét.

A két napos konferencián közel harminc előadás hangzott el (ennek fele a négy szekcióban). A négy szekció témakörei: a katonai realizmus és etikai kihívás, védelem és társadalom, történelmi tanulmányok, valamint az elítélt háború voltak (ez utóbbi kérdőjellel szerepelt a felsorolásban). Jómagam az első szekció munkáját hallgattam végig, amelyből X. de la Presle kapitány előadását idézem részletesebben: A kapitány a 2003. májusi-júniusi-júliusi Észak Kongói tapasztalatairól beszélt, fókuszálva a gyerekkatonákra, vagy megfordítva, ahogyan ő használta a fogalmat, a katona gyerekekre (soldat enfant). Elmondta, hogy a világon körülbelül 300.000 gyerekkatona van és ebből mintegy 13.000 Kongóban (általában 15 év körüli gyerekekről van szó). A gyerekeket Angolában 6-9 hónap alatt képezik katonává. A helyzetértékelésében elmondta, hogy az országban polgárháború van, a gyerekkatonákat a szembenálló felek mindegyike alkalmazza (a gyerekek ebben az életkorban jogilag nem felelősek az elkövetett cselekedeteikért, amit tudatosan kihasználnak a harcba-küldőik), a teljesen romos városokban szinte csak velük lehet találkozni, a gyerekkatonák egy jelentős része drogozik is. Milyen adottságaik-képességeik vannak? Alacsony termetűek, gyors mozgásúak, jó felderítők, fegyver nélkül nem keltenek gyanút, nem véletlen, hogy a terroristák is bevetik őket. Mire képesek? Szélsőségesen kegyetlenek a harcban, a lelőtt

áldozatot nem egyszer „kibelezik” (az előadó diaképekkel illusztrálta az elmondottakat), anyákat lönek le gyermekeik szeme láttára, stb. A kapitány hozzátette, hogy nem szeretik az ENSZ-katonákat sem. Motivációjuk általában: a bosszúvágy és a politikai fanatizmuszerű kiállás valamiért. A velük való harc problematikus, mert ahogyan fogalmazott: „A harctéren a viselkedési szabályok nincsenek rögzítve, a helyzetek többértelműek, a parancsteljesítés morális gátakba ütközik.” A gyerekkatonák bevetésével az adott ország hibák sorozatára készíti a demokratikus értékeket hordozó államokat (és azok katonáit). Hogyan próbálták kezelni a helyzetet? A kapitány kiemelte, hogy a tiszt szerepe döntő. Az alegységparancsnoknak ismernie kell, hogy melyik tisztjének, tiszthelyettesének és katonájának milyenek a reakciói a gyerekkatonákra. A velük való harcban: a fegyverek optimális megválasztásának, a szükségesnél nem nagyobb erők kijelölésének, valamint a katonai akció minden fázisában az alkalmazott erők, eszközök kritikus kontrolljára van szükség.

A konferencia érdekessége volt, hogy a témák kifejtése általában dialógusokra épült. A dialógusok nem tükröztek éles szembenállást, inkább a feladatok, a megoldások „hogyan?”-jét vitatták. A két fő dialógus közül az egyik: Ibrahim Souss úr Palesztína ex-főtárgyalója, a politikatudományok professzora és Yehuda Lancry úr Izrael volt franciaországi nagykövete között zajlott. Az általuk kifejtettekből arra következtettem, hogy a térségben szembenálló felek mindegyike a másik fél radikalizmusától tart leginkább. A másik dialógus: Jean-René Bachelet vezérőrnagy, a szárazföldi haderő volt főszemlélője és Lee Gunn admirális, az amerikai haditengerészet volt főszemlélője között zajlott. Ez utóbbi dialógust ismertetem részletesebben:

Lee Gunn admirális kulcsmondata így hangzott: „Győzni anélkül, hogy elveszítenénk a lelkünket.” A téma megközelítésében úgy vélte, többféle irány van, így például egy empirikus, adatokra támaszkodó; egy praktikus, amelynek esetenként nincs határa; valamint egy humanitárius, az emberben bízó. Nem kerülte meg a fogolykínzásokkal kapcsolatos problémát. Hangsúlyozta, hogy „A katona a katonai akcióért felelős.” Tevékenységében mindenkor alkalmaznia kell az utasítások, a szabályzatok valamint a nemzetközi jog előírásait.

J.-R. Bachelet vezérőrnagy álláspontja a következő volt: Kiemelte a vitapartner kulcsmondatát és meditatált rajta, hogy mit jelent ez napjainkban. Rámutatott, hogy e mondatnak bibliai vonatkozása van, mivel Máté evangéliumában hasonló tartalommal szerepel (az előadó pontosan nem jelölte meg, de jelzem a helyet: Máté 16, 26). Utalt arra, hogy az ókori hadviselésben az ellenség földjét, területét pusztították el, a középkorban elég volt a döntő csatát megnyerni és szerződés kötésre kényszeríteni az ellenséget. Jelenleg mintha az ókorba térnénk vissza. Mit jelent elveszíteni a lelkünket, tette fel a kérdést. A válasza így hangzott: „A másik ember emberi mivoltát elfeledni és nem emberként kezelni.” Úgy vélte, hogy az erőszakot az emberi kondíciókon belül kell legyőzni. „Az erőszak volt a múlt értéke, napjaink értéke az értelem.” Ezért éri annyit stigma az erőszakot. A tradicionális harcászati elv – „aki a legtöbb vért ontja, az kerekedik felül” – a XX. századot az ipari emberirtás évszázadává tette. Összefoglalójában kiemelte: az erőviszonyok nem mérhetőek csak a pusztító erővel, a morális értékek az erőviszonyokat koherensebbé teszik; a barbárság a katona részéről mindig kontraproduktív, ellentmondás van az akarat és az eredmény között; a harc minden fázisában kontrollált erőt kell alkalmazni. Az aszimmetrikus hadviselés szempontjából kiemelte: „A cél, hogy a háború végére az erőszak görbéje leszálló ágba kerüljön, azért, hogy a gyűlölet akkumulálódását elkerüljék.” Szemléltető ellenpéldaként említette a szinte befejezhetetlen iraki háborút.

A vitát követő kávészünetben kettőnknek Otto Hieronymi professzorral volt alkalmunk Lee Gunn admirálissal véleményt cserélni az etikai probléma lényegéről. Elmondtam, hogy ha leegyszerűsítjük a problémát, akkor azt tapasztaljuk a gyakorlatban, hogy más kód vezérli az

absztrakt gondolkodást és megint más kód vezérli a praktikus viselkedést. A harctéren ugyanis cselekednünk kell, még ha annak etikai motivációját később nem is fogadjuk el. Következésképpen, szeretnénk átalakítani egy absztrakt elvet (egy kulturális kódot) praktikus viselkedéssé, ami lehetetlen. Az admirális úr teljesen egyetértett a helyzet ilyen értelmezésével. A konferencián ismerkedtem meg Dr. Otto Hieronymi amerikai, de a svájci Webster University-n dolgozó professzorral (a nemzetközi kapcsolatok program igazgatója), aki magyar származású és a konferencia egyik előadója volt. Bemutatásánál megemlítették, hogy részt vett a magyar gazdaság 1990 utáni reorganizációjában, mint Antall miniszterelnök úr tanácsadója. Figyelemreméltó előadásában a demokratikus értékekről (szabadság, prosperitás, biztonság, stb.), valamint azok védelméért érzett felelősségről, a humanitárius jogok érvényesülésének hiányáról és a fiatalok felkészítésében az oktatás feladatairól beszélt. Úgy vélte, hogy általában a remoralizáció hosszú távú feladat, amelyben az oktatásnak fontos küldetése van. Beszélgetésünk alkalmával a demokratikus államok előnyeként értékelte, – különösen az iraki háború vitatott lépéseivel kapcsolatban – hogy van mód a korrekciókra. Nem kétséges, hogy ez fontos szempont a demokratikus értékek mellett.

Nagyhatású beszédet tartott a konferencián Jean-Marie Lustiger kardinális úr, akivel volt szerencsém személyesen is szót váltani. Életrajzából néhány adat: a Sorbonne-on irodalmat tanult, 1954-ben szentelték pappá, 1959-69 között a Richelieu Központ igazgatója, 1979-81 között Orleans majd 1981-2005 között Párizs érseke, a Francia Akadémia tagja. 1983-óta bíboros. A kardinális úr beszédében hangsúlyozta: Babel bibliai példája jelzi a legjobban, hogy a kultúra legfőbb hordozója a nyelv. A nyelvi határok azonban nehezen léphetők át. Ha egy versben vannak olyan szavak, amelyekhez vizuális képzetek is tapadnak, akkor azt nem lehet megfelelően lefordítani más nyelvekre. Ilyen esetekben mondta: „A fordítás a nyelv elárulása.” A nyelvek közül talán csak a matematika nyelve az, amely saját egyetemes belső logikáján kívül mást nem tartalmaz. (A matematika és az angol modern korunkban a számítástechnika, a technológia nyelve.) Mindezzel utalt arra, hogy a több kultúrájú országokban nem könnyű a helyzet. A bibliai példa üzenete – mondta – az, hogy „bábéli körülmények között élni inkább csak illúzió, mivel a zavart nem lehet egységben tartani, harmóniává alakítani” (a Dél-szláv helyzetet hozta fel példaként, személyesen is jár Szarajevóban). A konfliktusban lévő népeknek találkozniuk kell, hogy jobban megértsék egymást és tisztázzák pozícióikat. „A kölcsönös sérelmek esetén nem a felejtés, hanem a megbocsátás vezet eredményre, alakíthatja ki az új harmóniát.” – mondta. Beszéde végén hangsúlyozta, hogy: „A szeretet az a gát, amely nélkül a sérelmeken nem lehet túljutni.”

Meg kell említenem, hogy a szekciósülésen kiadott egy lapos adatszerű tájékoztatóban is feltüntették az egyházak morális tanításának következetes álláspontját, az iraki háború eseménytörténetébe illesztve.

A konferencián felszólalt a belga védelmi miniszter, M. André Flahaut úr, aki az európai állampolgárt megillető jogokról és kötelességekről beszélt. Ezt követően a konferenciát a francia védelmi miniszter asszony Michèle Alliot-Marie nagyhatású beszéde zárta. A miniszter asszony hangsúlyozta: A katonák tevékenységének alapvető összetevője az etika. A katonák a Francia Köztársaság nevében cselekszenek, legitim erőt képviselnek, amelyet a nemzet delegált a számukra az állam nevében. Kiemelte, hogy „Az egyéni akciójuk túlmutat a saját személyükön, az ország értékeit is képviselik.” Az erő legitim, a szabályzatoknak megfelelően alkalmazzák, a nemzetközi jog előírásaival összhangban. A szabályok azonban nem alkalmazhatók minden helyzetben. Ekkor az etika elvei, normái szerint kell cselekedni. Az erő kontrolljának fontosságát vetik fel az egyre differenciálódó harchelyzetek. „Fel kell ismernünk, az a koncepció, amely állítja, hogy a technika fejlettsége létrehozhatja a »tiszta háború« feltételeit, illúzió.” A katona sokszor kerül szembe a halállal. Döntéseket azonnal is hoznia kell és nem hezitálhat. A Genfi Konvenciók mellett „a döntéseknek a lelkiismeretben is meg kell történniük.” Az oktatás feladata, hogy keménykarakterű, erős értékeket képviselő,

de lelkiismeretes katonákat formáljon. Kiemelte, hogy: „A katonai becsület az optimális döntésben van.” Nem üres szólam. Beszéde végén hangsúlyozta, hogy a Francia hadsereg mindig megerősödve került ki a nehéz helyzetekből is. A kérdésekre adott válaszok során utalt a miniszter asszony az új NATO tagországokra és elmondta, hogy azok egyenlő tagjai a szövetségnek, részt vesznek a feladatokban, törekvéseik realizálásában azonban segíteni kell őket. Franciaország kész a segítségre. A konferencia reflexiójaként említette, hogy a közös védelmi kultúra megteremtésében az etikának is közösnek kell lennie. Az idézett mondathoz, hogy: „A katonai becsület az optimális döntésben van.”, hozzá kell tennünk, hogy a látszat ellenére vektorai két irányba mutatnak: az erőt alkalmazó politikai hatalom, valamint az erő alkalmazásában professzionista katonák felé. A katonának sokszor kell döntenie és lehet, hogy kimerültsége mélypontján kell a legfontosabb döntést meghoznia, amelynek következményeitől függhet a becsülete is.

Befejezőként szeretném kiemelni Jean Coulloume-Labarthe altábornagy úr, az oktatási intézmények parancsnokának előadásában elhangzott egyik gondolatát arról, hogy mi jellemezze a modern tisztet: szellemi nyitottság, szakmai érdeklődés, képzelőerő, csapatszellem, bajtársiasság, szolidaritás valamint adaptációs készség. A konferenciát értékelve úgy vélem, összességében megállapítható, hogy:

(a) A konferencia témája időszerű volt, különösen abban a sokrétű formában, amelyben feldolgozásra került. A konferencia definiálta az új problémákat, az értékek képviselőit megerősítette a katonákat, ráirányította az ellentmondásokra a figyelmet, ösztönözte a további kutatásokat.

(b) Figyelemre méltó, hogy egy katonai felsőoktatási intézményben bíboros, (aki a Francia Akadémia tagja), védelmi miniszterek, nagykövetek, admirálisok, tábornokok, ipari cégek igazgatói valamint professzorok a tisztiskolás hallgatók részvételével beszéljenek, vitatkozzanak a katonai etika kérdéseiről.

(c) Külön ki kell emelnem, hogy a napirendre került témaköröknek volt bibliai, vallási referenciája is.

(d) A hasonló konferenciák szervezésben átvehető mozzanatként értékelem a dialógusok beállítását.

A külföldi meghívottak mellé egy-egy angolul jól beszélő, elsőéves kadét volt delegálva, aki segített orientálódni. Mellém Rurut Vincent az École Militaire du Corps Technique et Administratif első éves hallgatója volt delegálva, aki nagy körültekintéssel és praktikussággal segítette munkámat a konferencia egész ideje alatt.

Dr. Harai Dénes ezredes